

6 maart 2024

Gebrek aan visie is ook een keuze

Investeringsklimaat voor de
energie-intensieve industrie

Inhoudsopgave

Een veranderend investeringsklimaat	3
Postzegeldenken	4
Nederland als vestigingslocatie	4
Wispelturig overheidsbeleid.....	6
Het verbod op het gebruik van kolen zette de toon	6
De eerste van een reeks	7
Nationale CO2-heffing	7
Doorbelasting van kosten verzwaring elektriciteitsnet.....	8
Beprijzen versus subsidiëren	9
Politieke instabiliteit neemt toe, maar uit zich nog niet in de scores	9
Het vertalen van het Parijs klimaatakkoord naar scope 1,2 en 3.....	11
Europees beleid	11
EU ETS en CBAM	12
Verplichte rapportages	12
Subsidies voor innovatie	12
In concurrentie met de VS en China	13
Onzekerheid in leveringszekerheid energie	13
Strategische waarde energie-intensieve industrie.....	14
Concluderend	16

Een veranderend investeringsklimaat

Nederland heeft lange tijd gegolden als een goede vestigingsplaats voor de energie-intensieve industrie. Zo is de Nederlandse glastuinbouw zeer omvangrijk, zijn er meerdere industriële clusters gevestigd, en heeft de Rotterdamse haven een grote aantrekkingskracht op onder andere chemie en raffinaderijen. Deze industriële capaciteit is - met haar hoge arbeidsproductiviteit - van aanzienlijk belang voor de Nederlandse economie in brede zin. Niet alleen vanwege de grote indirecte werkgelegenheid, maar ook omdat het de basis vormt voor de maakindustrie, die producten als windmolens en kunstmest maakt. Deze producten leveren een belangrijke bijdrage aan de strategische autonomie van Nederland en Europa, waardoor de basisindustrie van belang is voor bijvoorbeeld het slagen van de energietransitie en stabiliteit in de voedselvoorziening.

Recentelijk zien we een reeks ontwikkelingen die het gunstige vestigingsklimaat van Nederland negatief beïnvloeden, in het bijzonder voor de energie-intensieve industrie. Nederlandse bedrijven hebben, net zoals in de rest van Europa, te maken met hoge gas- en elektriciteitsprijzen als gevolg van de sancties die zijn ingevoerd na de Russische inval van Oekraïne. Dit is vaak wel twee tot drie keer zoveel als Amerikaanse bedrijven betalen. Waar in onze omliggende landen de overheid deze sectoren tegemoet probeert te komen met belastingvoordelen, heeft de Nederlandse overheid juist besloten om gas en elektriciteit voor grootverbruikers met enkele maatregelen duurder te maken. Ook heeft de Nederlandse overheid de afgelopen jaren met wisselend beleid laten zien dat zij geen consequente langetermijnvisie heeft op waar ze heen wil met de industrie. Sommige maatregelen staan op gespannen voet met andere. Als gevolg hiervan weet de energie-intensieve industrie niet goed waar ze aan toe is. Dit leidt ertoe dat hoofdkantoren in het buitenland investeringsbeslissingen uitstellen of verplaatsen naar locaties buiten Nederland.

Waar Nederland steeds minder aantrekkelijk wordt voor industriële productie ten opzichte van haar buurlanden, geldt dat ook voor Europa als geheel. Naast de betaalbaarheid is de leverings- en/of voorzieningszekerheid van energie voor Europese bedrijven omgeven met toenemende risico's. Europa is op het gebied van nagenoeg alle brandstoffen bijna volledig afhankelijk van import. Daarnaast kennen andere industriële grootmachten uitgebreide stimuleringsprogramma's van de overheid, zoals de *Inflation Reduction Act* (IRA) in de Verenigde Staten (VS) en vergelijkbare programma's in China. De Europese Unie (EU) is een stuk minder scheutig met zulke staatssteun en komt in plaats daarvan vooral met verplichtingen voor bedrijven (zoals CSDDD en CSRD), welke meer administratie en controles vereisen en daarmee voor hogere kosten zorgen. Dit past in een breder plaatje in Europa, waarbij (fossiele) energie-intensieve bedrijven langzaam maar zeker hun maatschappelijke *license-to-operate* dreigen te verliezen. De focus ligt hier sterk op klimaatbeleid, waarbij de politiek betaalbaarheid, beschikbaarheid, en strategische onafhankelijkheid een minder hoge prioriteit geeft dan in andere werelddelen.

In dit rapport kijken we naar de recente ontwikkelingen en beschrijven we de redenen voor het veranderende investeringsklimaat. Dit overzicht is nodig om tot de juiste strategische keuzes te komen ten behoeve van het Nederlandse investeringsklimaat. Voor de industrie, maar misschien ook wel voor het bedrijfsleven in het algemeen. Het hebben van geen langetermijnvisie is ook een keuze, maar wel een met mogelijk grote consequenties.

Concluderend

Zowel in Europa als in Nederland lijkt de discussie rondom het investeringsklimaat en het behoud van de industrie steeds vaker op de agenda te staan. Met de coalitievorming in Nederland in volle gang, en met de Europese verkiezingen voor de boeg, vallen er de komende maanden veel keuzes te maken die van cruciale invloed zullen zijn op het investeringsklimaat van ondernemingen in de EU en in Nederland.

Stabiele industriepolitiek begint met een stabiel kabinet. In bredere zin is het niet alleen het huidige politieke klimaat, maar de bredere maatschappelijke polarisatie debet aan het kwakkelende energie- en industriebeleid. De dialoog tussen politiek en bedrijfsleven zwakt steeds verder af. In het verleden was het gangbaar om als politicus bij het bedrijfsleven aan te kloppen voor advies bij het uitwerken van beleid. Het bedrijfsleven heeft praktische kennis en kan geconsulteerd worden ten behoeve van de beleidsvorming. In een gepolariseerde en gepolitiseerde samenleving is het voor politici niet meer vanzelfsprekend om kennis op te doen bij het bedrijfsleven.

Minder regeldruk, een lange termijn industrievisie, stabiele politiek, coherent EU-beleid en niet teveel wijzigingen aan het EU ETS, zijn belangrijke uitgangspunten die het vertrouwen van bedrijven om te investeren in Europa kunnen herstellen. De uitdagingen voor de komende jaren zijn enorm. Hierbij zijn de klimaatdoelen belangrijk, maar mogen leverings- en voorzieningszekerheid niet uit het oog verloren worden. Daarnaast moeten de kosten van de transitie naar draagvlak verdeeld worden over de landen, sectoren en daarmee de burgers/kiezers.

Welke producten als strategisch dienen te worden beschouwd, en waarvan de onderliggende basis- en maakindustrie dus binnen de Europese- of landsgrenzen gehouden moet worden, is een politiek besluit. De keuzes die gemaakt worden dienen hierbij getoetst te worden aan de Trias Energetica, met betaalbaarheid, duurzaamheid én leveringszekerheid als belangrijkste voorwaarden voor het beleid. Te veel aandacht op één vlak brengt onaanvaardbare risico's met zich mee.

De bedrijven willen wel, maar hebben rekening te houden met hun eigen strategische belangen. De bal ligt bij de politiek, en het is zaak snel te handelen. De energie-intensieve industrie zal niet snel vertrekken, maar zal wel alle nieuwe investeringen daar doen waar de meeste zekerheid is ten aanzien van rendement. Zowel in aandeelhouderswaarde, als ten behoeve van de toekomstbestendigheid van de onderneming zelf. Iets dat met de toegenomen aandacht voor emissies van scope 1, 2 én 3 voor Nederlandse ondernemingen toch al onder grotere druk staat dan bij hun concurrenten in andere landen. Hun strategische afwegingen zijn anders dan die vanuit de Europese of Nederlandse politiek. Idealiter vinden de politiek en de bedrijven elkaar hierin, maar dan moet er nog wel wat veranderen aan het huidige sentiment.

Door nu als politiek besluitvaardige keuzes als onderdeel van een lange termijnvisie te maken, weet het bedrijfsleven voor welke sectoren er wel en voor welke er geen toekomst is. Met andere woorden, er is behoefte aan een duidelijke industriepolitiek vanuit de overheid. Door de huidige onzekerheid zullen de investeringen in de gehele energie-intensieve industrie anders af blijven nemen, ook in de sectoren die later als strategisch aangemerkt kunnen worden.

Voor meer informatie over deze update, of over de andere diensten van Publieke Zaken - Energy Research & Strategy kunt u contact opnemen met:

Hans van Cleef – hans.vancleef@publiekezaken.eu / 0031- 6 30 90 33 76

Bart van der Pas – bart.vanderpas@publiekezaken.eu / 0031– 6 36 52 95 51

Fabian Steenbergen – fabian.steenbergen@publiekezaken.eu / 0031 - 6 18 55 34 46

Guusje Schreurs – guusje.schreurs@publiekezaken.eu

Indien gewenst kunt u de bronnenlijst opvragen bij Publieke Zaken.

DISCLAIMER

Dit document is samengesteld door Publieke Zaken B.V. ("PZ"), afdeling Energy Research & Strategy ("ERS"). Dit document is uitsluitend bestemd voor degene aan wie het door PZ ERS rechtstreeks is verzonden. Dit document dient uitsluitend ter informatie en vormt geen aanbod van effecten aan het publiek, noch enig advies met betrekking tot de financiële markten, energiemarkten, het doen van beleggingen, kostenbeheer en/of zakelijke activiteiten, noch een uitnodiging tot deze handelingen. Financiële handelingen of transacties kunnen derhalve niet berusten op (de informatie in) dit document. PZ, inclusief ERS, haar bestuurders noch haar werknemers geven enige verklaring of garantie, expliciet of impliciet, omtrent de nauwkeurigheid, volledigheid of juistheid van dit document en de bronnen die hierin worden vermeld en zij aanvaarden geen aansprakelijkheid voor enig verlies of schade, direct of indirect. De opvattingen en meningen in dit document kunnen op elk moment veranderen en PZ (ERS) is niet verplicht de informatie in dit document na de datum ervan bij te werken. De visie van PZ ERS komt tot stand onafhankelijk van de andere bedrijfsactiviteiten van PZ. Dit document mag niet worden verspreid aan personen in de Verenigde Staten of aan "US persons" zoals gedefinieerd in Regulation S van de United States Securities Act van 1933, zoals gewijzigd.

© Copyright Publieke Zaken B.V. 2024. Alle rechten worden voorbehouden. Het is niet toegestaan dit document (geheel of gedeeltelijk) te kopiëren, te verspreiden of door te geven aan derden.